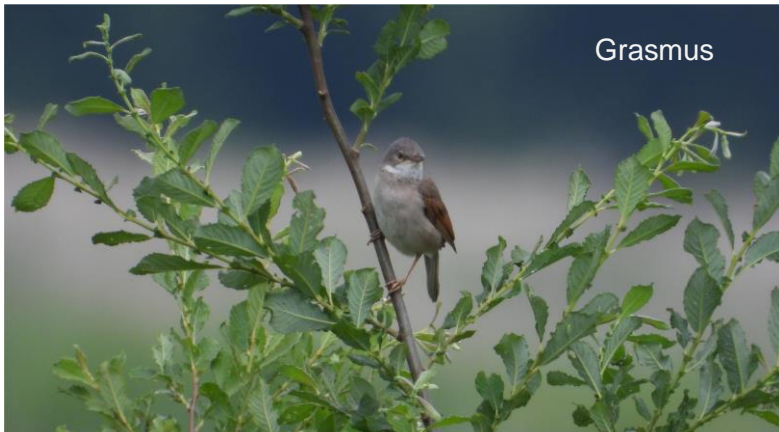

HOEFBLAD

59^e jaargang nr.1 Winter 2021/2022

Grasmus

Foto Christ Grootzwagers

NATUURVERENIGING

KEN EN GENIET

Hoefblad

ALGEMEEN E-MAILADRES: kenengeniet@home.nl

VOORZITTER
Programmavoorbereiding
Krantenberichten

Christ Grootzwagers
Kamilletuin 6
5103 CB Dongen
tel. 0162-312116
voorzitter@kenengeniet.nl

SECRETARIS

Jos Soffers
Kerkstraat 44
5101 BD Dongen
tel. 0162-320715
secretaris@kenengeniet.nl

PENNINGMEESTER
Rabobank Dongen
IBAN:
NL44 RABO 0111984114
Ledenadministratie

John van Meggelen
Schoolsticht 47
5102 GD Dongen
tel.0162-517996
penningmeester@kenengeniet.nl

Programmavoorbereiding

Fia Grootzwagers
Schoolsticht 47
5102 GD Dongen
tel.0162-517996
vlinder@kenengeniet.nl

BEZORGING HOEFBLAD
Opgave excursies

Marie-José van Gestel
Hubertusstraat 9
5106 NS Dongen-Vaart
tel. 06-10120230
mjvangestel.burmanje@home.nl

BESTUURSLID

Anton Staps
Paardenbloem 7
5102HS Dongen
tel. 06-13402220 of 0162-226994
amoms@ziggo.nl

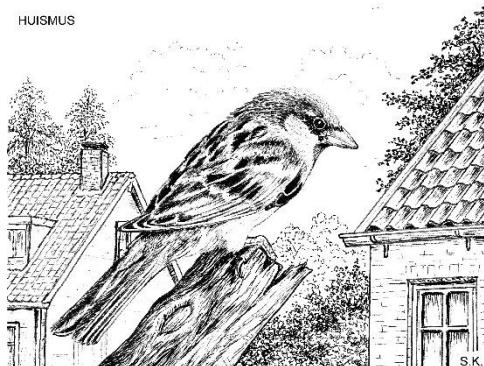
TUINVOGELTELLING 2022

De Nationale Tuinvogeltelling wordt sinds 2001 georganiseerd door Vogelbescherming Nederland en Sovon Vogelonderzoek Nederland. Dankzij de Tuinvogeltelling weten we hoe vogels in de winter onze tuinen gebruiken. Met die informatie kunnen we vogels beter helpen en beschermen. Doe ook mee; het is leuk en nuttig!

Uw vogels tellen in 3 gemakkelijke stappen:

1. Tel op vrijdag 28, zaterdag 29 of zondag 30 januari 2022 één keer een half uur de vogels in uw tuin of op uw balkon. Vliegen de vogels alleen maar over uw tuin? Die tellen niet mee
2. Noteer alle waarnemingen van een soort in uw tuin of op uw balkon. Maar tel deze waarnemingen niet bij elkaar op, want dan loopt u het risico dezelfde vogel dubbel te tellen. Geef alleen het hoogste aantal door van een soort die u tegelijk hebt gezien. Dus: ziet u in uw tel-halfuur 3 koolmezen tegelijk en even later 5 koolmezen? Dan geeft u door: 5 koolmezen.*
3. Uw telling geeft u op vrijdag 28, zaterdag 29 of zondag 30 januari 2022 gemakkelijk door via de web-app mijntuinvogeltelling.nl. Het telformulier staat dan voor u klaar. Vul uw telling uiterlijk maandagochtend 31 januari in vóór 12 uur.

* Tip: zitten er veel vogels tegelijk op de voederplank of silo? Maak een foto met uw smartphone en u kunt na uw half uurtje tellen rustig controleren hoeveel vogels u zag.

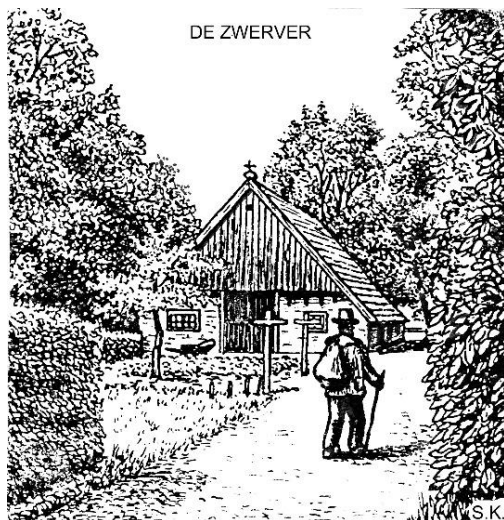
Samen voor
vogels en natuur

BESTUURSPRAATJE

Vorig Hoefblad waren we als bestuur gematigd positief, maar nu zien we weer het oplaaien van de coronacrisis. Telkens moeten we opnieuw een overweging maken, wat kunnen en wat mogen we. Bijzonder lastig, want we willen allemaal zo graag weer bijeen komen, samen wandelen, samen gezellig een bakske drinken. Toch zit dat er nog even niet in en dat vinden we erg jammer. De overheid geeft indringende adviezen, waar ook wij niet omheen kunnen, daar moeten we ons immers aan houden. Wij als bestuur zijn er vast van overtuigd dat haast alle leden zich wel hebben laten vaccineren en goed op zichzelf passen, daarmee is het des te triester dat onze activiteiten op een laag pitje staan.

Ons grote eindejaarsfeest de kerstviering gaat om bovengenoemde reden dan ook niet door. Onze hoop is erop gevestigd, dat we traditiegetrouw wel onze snertwandeling mogen organiseren en we dan een verse start mogen maken. We gaan in ieder geval weer proberen een tochtenprogramma op te stellen, dit voor de eerste maanden, met de hoop dat dit door mag gaan.

Uiteraard handhaven we hetgeen van de laatste tijd, dus tochten waar u zelf naar de startplaats komt en waar u zelf uw verantwoordelijkheid neemt. Dus ga alleen mee, als u geen last hebt van verkoudheid, koorts en dergelijke. Tijdens de wandeling houden we zoveel mogelijk afstand van elkaar en vermijden we contact, dus géén handen schudden en dergelijke.

Vooralsnog staan ook de lezingen gewoon op het programma, waarbij we ons houden aan de regelgeving, dus QR-code en identiteitsbewijs en mondkapje op bij binnenkomst. Mogelijk dat tegen de tijd van de eerste lezing, er weer andere regels zijn, maar dat hoort en leest u vanzelf in de media. Soms voel je je een zwerver, die leeft van het ene moment in het andere, eigenlijk wil je samen komen, maar toch blijf je alleen stappen.

Graag sta ik ook even stil bij de diverse trieste berichten die ons bereiken. In korte tijd zijn 4 van onze leden gestorven, **Piet in 't Groen, Ad Laurijzen, Greet Oerlemans en Kees Verboven.**

Langs deze weg wensen wij familie, vrienden en kennissen heel veel sterkte met het verwerken van hun verdriet.

Piet kennen we als zeer bekwame gids, een man die veel gebieden toegevoegd heeft aan onze lijst van tochten. Piet was in het verleden ook onze vaste fietstochten gids, hij kende elk paadje in onze wijde omgeving. Verder fotografeerde Piet graag alles in de natuur en heeft veel van zijn beelden laten zien tijdens de dia-avonden. Piet was ere lid geworden tijdens het 50-jarig bestaan van onze vereniging en was één van de oprichters van Ken en Geniet. Piet werd 97 jaar oud en heeft een leven gehad van genieten van de natuur.

Ad was ook een oprichter en dus ook ere lid. Ad heft vele jaren in het bestuur gezeten en organiseerde allerlei activiteiten. Hij was een echte vogelliefhebber en trok er vaak op uit, het liefst naar Zeeland. Verder richtte Ad indertijd de stichting natuur en milieu Dongen op. Ook hij fotografeerde veel natuur, met de nadruk op vogels, veel hebben we dan ook van hem geleerd. Ad werd 91 jaar oud, we zullen Ad nooit vergeten

Greet was een echte natuurgenieter, ze ging altijd graag mee met onze wandelingen. Verder bezocht ze wanneer het maar kon ook onze lezingen. Maar liefst 44 jaar was ze al lid van onze vereniging. In het verleden was ze ook betrokken bij het in elkaar zetten van de toenmalige nieuwsbrief, welke ten huize van de familie samengesteld werd, er werd gevouwen en geniet. Tot op het laatst heeft Greet genoten van de natuur, op haar eigen wijze. Greet werd 92 jaar oud en zal altijd in ons hart blijven.

Kees kennen we van de vele fietstochten die hij indertijd met ons mee maakte. Bij fietstochten wat verder weg, met vervoer naar het startpunt, was Kees de chauffeur van de vrachtwagen. De laatste jaren was Kees vrijwilliger in onze tuinwerkgroep. Een fijne man om mee te werken, met op tijd een grapje. Al langer ging het met Kees minder goed, toch bleef hij immer positief. Toen het werken niet meer ging, kwam hij bij regelmaat toch even kijken op de maandagmorgen. Zo bleven we op de hoogte van de stand der zaken. Zijn laatste bezoek was tijdens onze picknick, iets dat hij nog graag mee wilde maken. Kees werd 69 jaar oud, wij zijn vrienden zullen hem missen.

Wij, Christ, Hanny, Fia, John en alle verdere familie van Greet Oerlemans, willen u bedanken van alle vormen van medeleven en condoleances. Deze berichten hebben ons goed gedaan en hebben ons gestrekt in het verwerken van ons verdriet.

Christ Grootzwagers

Lezing door Kees Hendrix op woensdag 12 januari

DE GESTEENTEKRINGLOOP NADER BEKEKEN

Voor een natuurvereniging is dit wel een bijzondere uitstap. Planten leven hoofdzakelijk op een losse ondergrond van verwerings- en erosie materiaal zoals zand en klei. Dieren leven voornamelijk tussen deze plantenwereld. In deze lezing maken we kennis met de grond waarop wij, en ook al deze planten en dieren leven.

Alle gesteentesoorten kunnen we terugvinden in de gesteentekringloop. Van hieruit gaan we de verschillende processen bekijken in de aardkorst. Hierbij zien we hoe mineralen, ertsen en gesteente worden

gevormd en maken we kennis met de meest voorkomende soorten gesteenten. Op het einde gaan we op zoek in ons eigen Nederland naar de gesteentesoorten die we aan de oppervlakte kunnen vinden. Dit zullen er veel meer zijn, dan dat je eigenlijk zou verwachten. In ons land kunnen we maar op een aantal plaatsen vaste rotsen vinden. Wist je, dat het oudste stukje land van Nederland al ruim 300 miljoen jaar oud is. Uiteindelijk komen we ook nog zand, klei, grind, veen en andere grondsoorten tegen. Dus de ondergrond waar alles op groeit en bloeit. Na deze lezing zul je zeker ook aandacht krijgen voor de grond tussen de planten en dieren. De nieuwe wereld, geologie.

Het bijzondere verhaal achter het ontstaan van Nederland wordt u getoond in de grote zaal van de Cammeleur op woensdag 12 januari, aanvang 20.00 uur.

Houdt rekening met de maatregelen van de overheid, waarschijnlijk de verplichte QR-code en mogelijk het mondkapje tot op de zitplaats.

AMBROSIUS BIJENHOUDERSVERENIGING

Op 14 augustus dit jaar hebben we samen met Ken en Geniet een open dag gehouden. Met vooral 's middags mooi weer en gedurende de hele dag veel bezoekers. Vanwege de coronaregels had ik (als voorzitter van bijenhoudersvereniging Ambrosius) nog niet eerder de gelegenheid om kennis te maken met de bestuursleden, maar dat heb ik die dag ingehaald. Een van de bestuursleden deed me toen de suggestie om een stukje te schrijven voor jullie clubblad, het Hoefblad. Bij deze.

Onze vereniging Sint Ambrosius afdeling Dongen kent een lange geschiedenis. In 1751 zette Stadhouder Willem de Vijfde van Oranje zijn handtekening onder de

oprichtingsakte van het Bijengilde Dongen. Omdat gilden in die tijd goed georganiseerd waren en daarom mogelijk een gevaar konden vormen voor de gevestigde orde, werd het bijengilde in 1789 door de Franse bezetter weer ontbonden. Er was toen geen gilde meer, maar men bleef in Dongen wel bijhouden. Uiteindelijk werd in juni 1931 onze vereniging opgericht. Nu is onze vereniging 90 jaar jong en een afdeling van de Nederlandse Bijenhoudersvereniging (de NBV). Op het moment van schrijven hebben we 42 leden.

Het doel van onze vereniging is de bevordering van de bijenteelt, het vergroten van de kennis over de bijenteelt en het bevorderen van de biodiversiteit. Vooral dat laatste is hard nodig. Door monocultuur, pesticiden en het verdwijnen van geschikte biotopen door de groei van dorpen en steden en schaalvergrotingen in de landbouw.

Daarnaast worden onze bijen bedreigd door de varroamijt. Die werd in 1984 uit het verre oosten meegebracht. De Aziatische bij is kleiner dan onze honingbij en haalt mede daarom minder honing. Het idee was om onze grotere bijen naar het verre oosten te brengen en zo een grotere honingooft te kunnen verkrijgen. Dat werkte niet zoals verwacht dus werden de bijen weer teruggehaald. De varroamijt lifte mee en eenmaal hier aangekomen verspreidde de mijt zich onder de bijen hier in Nederland en over een groot deel van de wereld. Hebzucht zorgde dus voor problemen. Zo ook in de Biesbosch. In de nazomer worden daar duizenden volken neergezet om te profiteren van de honingopbrengst

van de springbalsemien. Als vereniging zijn we daar niet gelukkig mee. De druk op zo'n gebied wordt wel erg groot, er zijn plekken waar je als recreant nauwelijks nog rustig

kunt genieten door de hoeveelheid bijen en met zoveel bijen op zo'n

beperkt gebied is het risico op besmettingen en bijenziektes meteen ook een stuk groter. Dat alles zet onze hobby in een verkeerd daglicht en we moeten dan ook ons best doen om te laten zien dat de doorsnee bijenhouder wél veel respect heeft voor zijn bijen en hun omgeving. Bijen en bijenhouders zijn gebaat met een grote biodiversiteit. Maar zij niet alleen. Een gezonde leefomgeving voor de bijen is doorgaans ook een gezonde leefomgeving voor de mens. Wij proberen die biodiversiteit te vergroten door kennis over te dragen en waar mogelijk bloeiende planten te zaaien. Op onze bijeenkomsten delen we daarom regelmatig plantenzaadjes uit. Zo ook op de open dag. Daarnaast ontwikkelen we

in Kaatsheuvel een tweede locatie waar we onze bijen kunnen houden. Maar we doen daar meer. Aan de Bernsheof werken we aan onze bijenstand en proberen we er een natuurtuin te maken waar van alles te beleven valt. Met een kleine vijver willen we ons terrein aantrekkelijk maken voor kikkers, salamanders en andere amfibieën. We hebben er al orchideeën gezien, morieljes en sporen van vossen. We hebben er buizerds gespot en veel kleinere vogelsoorten. We werken daar dus echt niet alleen voor de bijen. We kunnen echter op dat gebied niet wedijveren met jullie tuin. Al was het alleen maar omdat je bij ons niet

zomaar tussen de kasten kunt gaan grasduinen. Wat we wel kunnen is aan geïnteresseerde leden van Ken en Geniet laten zien hoe wij met de bijen bezig zijn. Elke donderdagochtend zijn er leden van onze club op Kandoel aanwezig en zij zijn altijd bereid om jullie het een en ander te laten zien en daar uitleg bij te geven. Maar daar hoeft het niet bij te blijven. Het idee is al geopperd om als Sint Ambrosius Dongen een keer een presentatie voor de leden van Ken en Geniet te geven over onze vereniging maar vooral over onze bijen. Daar zijn we zeker toe bereid. Het mooie is dat op die manier onze verenigingen van meerwaarde zijn voor elkaar, en voor de natuur. En daar kan toch niemand op tegen zijn.

Ben je nieuwsgierig geworden naar onze vereniging? Kijk dan eens op <https://dongen.bijenhouders.nl>. Wil je wat meer weten over bijen, stel dan je vragen aan onze stalmeesters Ad en Leon op de donderdagochtenden en kijk naar onze nieuwsbrieven op <https://dongen.bijenhouders.nl/nieuws>. In onze nieuwsbrieven vindt je een keur aan artikelen niet alleen over bijenhouden, maar ook over andere bestuivers op een prettig leesbare manier verzameld. Zeker geschikt voor de natuurliefhebber!

Ik hoop dat ik jullie iets duidelijker heb kunnen maken van de dingen waar wij met onze vereniging voor staan en dat we jullie t.z.t. in grote getale zullen ontmoeten op de presentatie(s).

Namens Sint Ambrosius afdeling Dongen,
Arie Schouwenaars,
voorzitter.

TEXEL

Even er tussenuit nu het weer mag en kan en de weersvoorspellingen zijn ook gunstig. Mijn zusje heeft een korte vakantie geboekt voor ons tweetjes op Texel, een paradijs voor vogelaars en natuurliefhebbers en als kers op de taart een excursie met Klaas de Jong, bioloog, vogelaar en winnaar van het TV programma "In de ban van de Condor" waarschijnlijk wel bij menigeen bekend.

Alles zit mee en na een paar uurtjes in de auto en een korte oversteek met de veerboot komen we aan op het eiland. Vanaf de boot nemen

we de afslag links richting Mokbaai en al op de eerste plas zie ik een foeragerende Ibis, wow nu al een kadootje en we zijn er nog maar net! Meteen echter realiseer ik me dat ik de telescoop + camera thuis heb gelaten. (Vond het maar een gedoe om alles mee te sjouwen)
SPIJT!!!!

Het is druk op het water vele soorten eenden, steltloperjes en een groep kluten die overvliegen, de landing wordt ingezet, prachtig om te zien! Aan de andere kant van de weg is het uitkijkpunt De Geul en de Hors, vandaar heb je een schitterend uitzicht op de Geulplas een vo-
gelrijk meertje in een gebied met natte duinvalleien waar ieder voorjaar de lepelaars terug komen uit Afrika om hier te broeden.

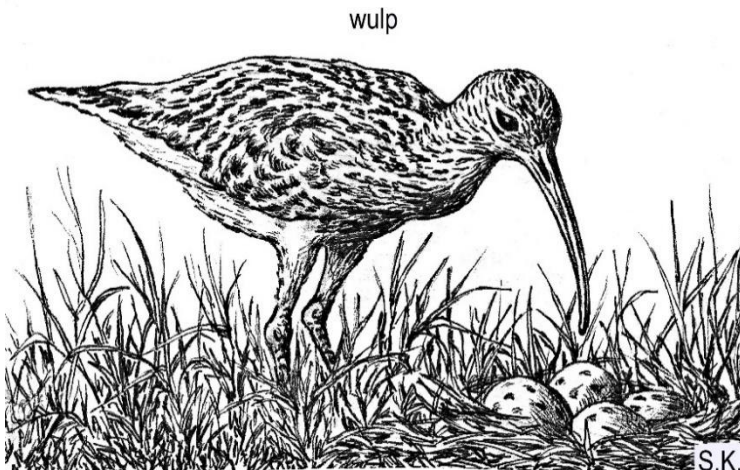
Naar het Fletcherhotel de Cooghen om ons te installeren (QR code) en met gezonde spanning te wachten tot morgen als Klaas ons om 9 uur ophaalt met het busje (Calidris) voor de vogelsafari.

Om 8 uur al aan het ontbijt want het busje komt zo :-)

Er zitten al twee andere stelletjes in de bus en na dat onze QR code wordt gescand vertrekken we. Ik, bofkont, mag voorin zitten. Klaas kent natuurlijk Texel op zijn duim en vertelt ons onderweg van alles over het eiland. We komen langs het huis van Jan Wolkers (hij is intussen overleden maar zijn vrouw woont er nog). Langs de boerderij van Jan (boer zoekt vrouw, één van mijn lievelingsprogramma's) die daar woonde met zijn vrouw Rianne maar nu zijn verhuisd naar Denemarken.

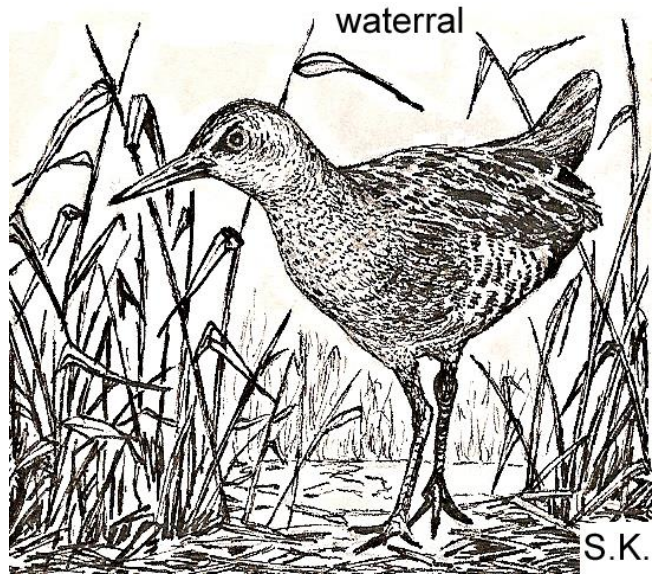
Onderweg zien we grote zilverreiger, buizerd en torenvalk.

Als eerst komen we op hetzelfde plekje van gisteren maar ditmaal met

2 telesco-
pen en wie
geen verre-
kijker heeft
krijgt die
van Klaas
een te leen.
De ibis heb-
ben we daar
niet meer
gezien maar
wel; grutto,
wulp,

zilverplevier, berg-eend, watersnip, tu-reluur en de prach-tige kluten weer. Bij het uitijkpunt zit-ten pa en ma merel te smikkelen van de bessen en we ho-ren de groenling. Het busje wordt een stukje verder geparkeerd om naar het oostelijk Horsmeertje te wandelen. Onder-weg horen we de waterral (volgens

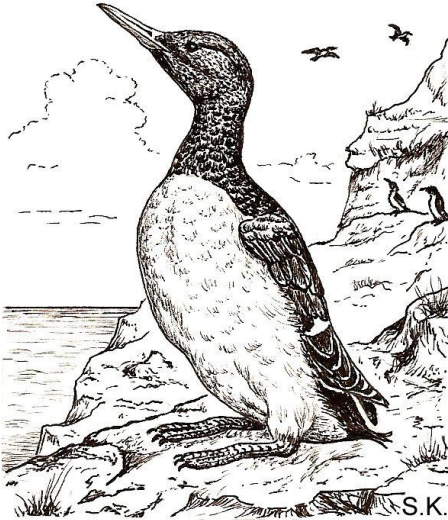
Klaas, speenvarken geluid....) maar we kunnen hem/haar niet ontdek-ken. Op het meertje is het ontzettend druk we zien tafeleend, slobeend, fuut, krakeend, waterhoen, dodaars, pijlstaart, wintertaling, en kuif-eend. Zien overvliegende sijs en horen zanglijster, tjiftjaf, koperwiek en heggenmus. Onderweg terug naar het busje dansen de wolken spreeu-wen boven de struiken en is de torenvalk aan het jagen.

Op weg naar de volgende stop komen we langs een verlaten oud huisje met tegen elkaar gezette palen in de "achtertuin" wat lijkt op een houten indianenkamp. Op een van deze zit een prachtige buizerd in het zonnetje terwijl een ekster hem uitdaagt om van z'n plek te ko-men. Maar wat hij ook voor gekke capriolen uithaalt de buizerd is niet onder de indruk en blijft gewoon zitten. Volgens mij is het geen echte hoor of zit hij vastgelijmd zeg ik grappend.

De volgende stop, waar we koffie drinken met een cranberry koek, is bij Dijkmanshuizen kijkhut. Hier zien we smient en jagende slechtvalk die niet echt veel honger lijkt te hebben maar vaak op zijn rustplek gaat zitten, jammer!

Na deze pauze gaat de tocht verder richting de zee waar het busje ge-parkeerd wordt en we via een trap op de dijk komen. Beneden aan de waterrand zit vrouwtje eidereend helemaal alleen. Waarschijnlijk is ze niet helemaal in orde en als Klaas naar haar toe gaat om te kijken hoe ze reageert zwemt ze het water in maar komt meteen als de kust weer veilig is terug naar haar plekje. Misschien is ze gewoon doodmoe.

zeekoet

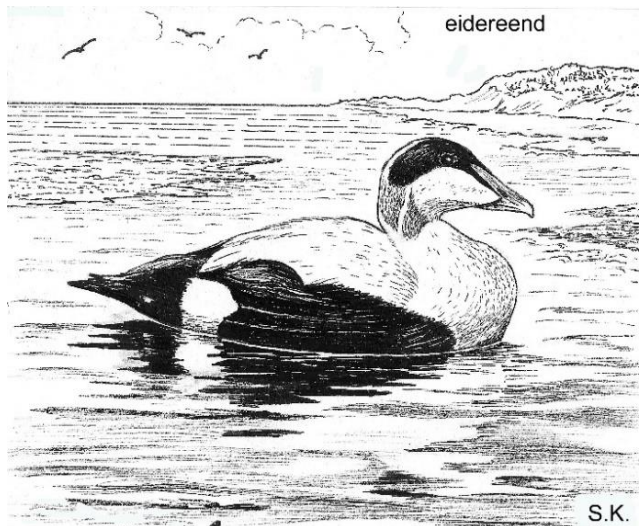

Op het water ontdekken we geoorde fuut, zeekoet en waar ik op hoopte mannetje eider, een van m'n favorieten. Langs de kant lopen scholekster en steenloper. Maar ook aan alle leuke dingen komt een einde (had de hele dag wel vogels willen spotten :-). Het was een superochtend en ik kan iedereen een vogelsafari op Texel met Klaas van harte aanraden!

De volgende dag op tijd naar de rijwielhandel om twee (E)Bikes te huren om het eiland verder te verkennen. Het waaide erg hard maar dan blijft het ook vaak droog. We hebben nog een graspieper gezien,

(die hadden we nog niet) en 3 roepende buizerds. Het is natuurlijk trektijd en overal zijn ze druk aan het verzamelen, hele groepen Kievieten, plevieren, en dan de wolven spreeuwen in de lucht, allemaal heel mooi om te zien.

We hebben een hele tocht gereden en kwamen maar net voor sluitings-tijd terug om de fietsen in te leveren. Later een heerlijke pizza gegeten in het restaurant aan de overkant van het hotel. Morgen gaan we weer naar huis maar met het vaste voornemen om in het voorjaar hier terug te komen MET TELESCOOP EN CAMERA :-)

eidereend

Marian Giese kam

Fotopresentatie door Wim Tuijelaars op woensdag 23 februari

"NEDERLAND IN VOGELVLUCHT"

Met de digitale fotografie zijn de mogelijkheden van het op foto vastleggen van vliegbeelden en acties in de natuur sterk toegenomen. Vandaar dat ik dit jaar gekozen heb om naast de plaatjes van vogels en dieren, ook hun gedrag en vliegbeelden vast te leggen.

We gaan in vogelvlucht door heel Nederland. In de Zouweboezem zingt een Snor bovenin een rietstengel zijn hoogste lied en vliegt de Purperreiger naar en van zijn nest. Het Lauwersmeergebied verrast

PURPERREIGER

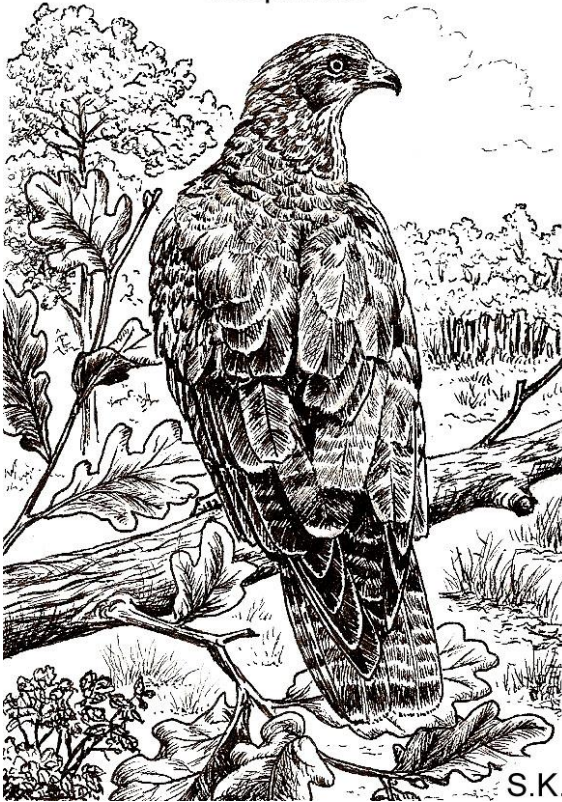

met beelden van de Roodkopklauwier, een Aalscholver die zijn vleugels zit te drogen en beelden van de haven van Lauwersoog waar ook foeragerende Sneeuwgorzen worden vastgelegd.

Bij het Jaap Deensgat zijn in de Bantswei Noordse Sterns. In de schuilhut van Erzumakeeg volgen we het baltsgedrag en paringsritueel van Grutto en Scholekster. Ook een kleine Karekiet laat zich hier bewonderen. De slagroom op de taart zijn hier de Grote Geelpootruiter en een jonge Roze Spreeuw.

Een zeldzame gast de Hop is in Siddeburen van de partij. Een wolk

wespendief

van vijftientig tot dertig Wespendienven tref ik tijdens de trek aan in het Bargerveen, waarvan ik er gelukkig een vliegend op foto kan vastleggen. Vanuit de schuilhut Diependal bij speelstad Oranje worden we verrast door een Woudaap, foeragerende Lepelaars maar ook de Roodhalsfuut is hier het hele jaar te zien. Parende en klepperende Ooievaars treffen we aan bij De Wijk. Langs het Overijssels kanaal zien we het hele proces van hoe een Blauwe Reiger een gevangen kikker verorbert. Ook baltende futen en futen die hun jongen vis voeren. In de Engbertdijksvenen ontmoeten we vliegende Roodpootvalken en een

Boomvalk. Een Witsterblauwborst zingt hier de sterren van de hemel en een Koekoek verrast me op een aangename manier. Een paartje Grauwe Klauwieren vliegt af en aan met voedsel voor hun jongen. Maar ook een Kruisspin, bezig met het maken van zijn web en zonnende Adders en een levendbarende Hagedis worden op de gevoelige

plaat vastgelegd. In Ommen bekijken we een Koereiger die een gevangen muis verorbert.

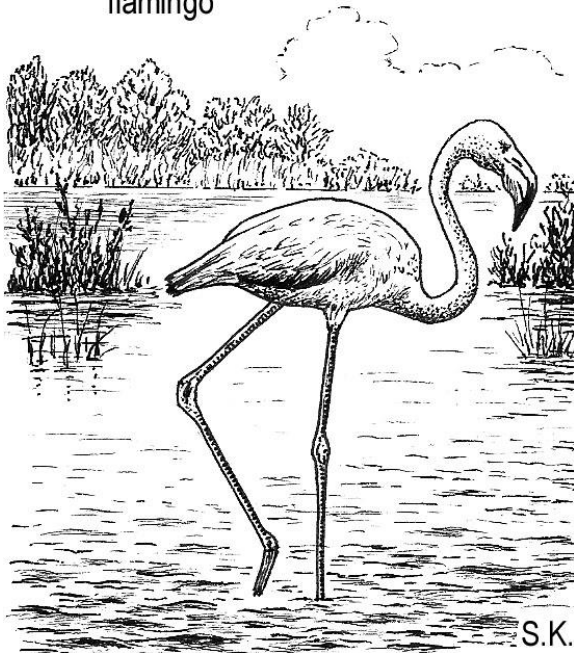
De Citroenkwikstaart heeft dit jaar de Ooijpolder aangedaan en de Waterspreeuw heeft een tijdlang in de omgeving van Arnhem gebivakkeerd. Mooie beelden van Kasteel Radboud in Medemblik en markante gebouwen in Enkhuizen.

De Roodsterblauwborst is op de Maasvlakte actief en bij Kinderdijk tref ik de Blauwvleugeltaling aan.

Langs de Brouwersdam passeren de Paarse Strandloper, Rosse Grutto, Zilverplevier, Drieteenstrandloper, Roodkeelduiker en Zeekoet de revue. Bij Neeltje Jans komen we oog in oog te staan met een Kuifaalscholver en een Middelste Zaagbek die opvliegt vanuit het water. Ook zonnende en zwemmende zeehonden komen hier regelmatig voor.

Met de Grauwe Gors gaat het in Nederland slecht, maar in de omgeving van Vught kreeg ik hem toch voor mijn lens. Het Leenderbos heeft even een Dwerguil op bezoek gehad en in Tiel was de Ringsnavelmeeuw een grote verrassing. Bij Doeveren worden parende hazen gespot en bij Willemstad een groep Chileense Flamingo's. De Biesbosch herbergt een groot aantal vogels waaronder Grote Zilverreigers, Ek-

flamingo

ster, Buizerd, Roerdomp en biddende Torenavalken.

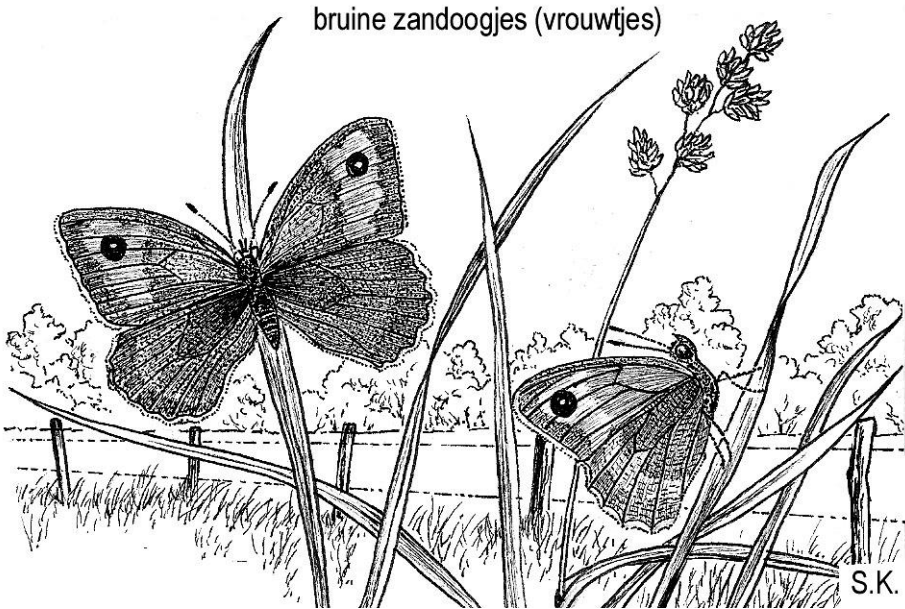
In de [Boswachterij Dorst](#) worden de Grote en Kleine Bonte Specht, Zwarte Specht en de Kuifmees waargenomen. In de omgeving van de sportvelden langs het kanaal in Dongen foerageren op een mooie winterse dag de Putter, Sijs, Staartmees en Goudhaan. In deze omgeving heeft ook ruim twee maanden een Notenkraaker zich laten bewonderen, waarvan u mooie beelden te zien krijgt.

De serie bevat verder nog beelden van diverse wilde plantensoorten, libellen, paddenstoelen, rupsen, vlinders, kikkers, eekhoorn, vos, ree en mooie landschappen.

Wim Tuijelaars

NEDERLANDSE DAGVLINDERS

Bruin zandooogje (*Maniola jurtina*) en oranje zandooogje (*Pyronia tithonus*).

Bruine en oranje zandooogjes hebben beide kleine zwarte oogvlekken op de voorvleugelpunten, zowel aan de boven- als aan de onderzijde. Bij het bruin zandooogje heeft deze oogvlek meestal één witte kern, bij het oranje zandooogje twee witte kernen.

Het mannetje bruin zandooogje is geheel bruin aan de bovenzijde; het vrouwtje is bruin met op de voorvleugels een oranje veld.

Het oranje zandooogje is kleiner en aan de bovenzijde oranje met brede bruine randen. Het mannetje heeft bovendien een brede donkere geur-streep op de voorvleugels.

De voorvleugels van beide soorten zijn aan de onderzijde oranje (bij het oranje zandooogje feller van kleur dan bij het bruin zandooogje) met een bruine rand. De achtervleugels zijn aan de onderzijde bruin met een lichtere band, die bij de vrouwtjes wat beter afsteekt. Het oranje zandooogje heeft bovendien nog enkele kleine witte vlekjes. Het bruin zandooogje is algemeen en komt verspreid over het land voor; de aantallen zijn stabiel. Het is de meest getelde dagvlinder in het Landelijk Meetnet Vlinders.

Het oranje zandooogje was ooit ook algemeen, maar gaat de laatste decennia steeds verder in aantal achteruit. De soort komt voornamelijk voor in het zuiden en in het noordoosten van Nederland.

Deze zandooogjes zijn vooral te vinden in de ruigere graslanden en ruigten met houtwallen of langs bosranden, verder ook in wegbermen en het oranje zandooogje komt bovendien op de heide voor. Ze zoeken nectar in bloemen van kruiden en struiken.

Oranje zandooogjes besteden veel tijd aan zonnen en zitten dan ook veel vaker met gespreide vleugels dan bruine zandooogjes. Echter de hete middagzon wordt gemeden en dan zijn de vlinders vaak te vinden in de schaduw van bomen of struiken.

oranje zandooogjes
(mannetjes)

Het bruin zandoogje vliegt van begin juni tot begin september, het oranje zandoogje van eind juni tot begin september; beide soorten vliegen in één generatie per jaar.

De mannetjes van het oranje zandoogje hebben geen territorium, maar ze houden patrouillevluchten op zoek naar een vrouwtje. Er vindt geen baltsritueel plaats. Een vrouwtje dat niet paringsbereid is trilt snel met de vleugels. De eitjes worden afzonderlijk afgezet op diverse grassoorten, waaronder grote vossenstaart en kropbaar, of ze worden op een geschikte plek uit het achterlijf "afgeschoten". Het vrouwtje bruin zandoogje wil haar eitjes ook nog wel eens al vliegend laten vallen. Na ongeveer drie weken komen de eitjes uit.

De rupsen van het bruin zandoogje zijn geelachtig-groen op de rugzijde en donkerder groen naar beneden met op de flanken een geelachtig-witte lengtestreep en ze zijn overdekt met vrij lange, witte haartjes.

De rupsen van het oranje zandoogje zijn okerachtig-wit, soms met een groene zweem, met fijne okerachtig-bruine tekening. Over de rug hebben ze een donkerbruine middenstreep en op de flanken een donkergezoomde witte lengtestreep.

Beide soorten overwinteren als rups, verscholen in een graspol. In het late voorjaar en het begin van de zomer verpoppen ze. Het popstadium duurt gemiddeld 19 dagen; daarna komen de vlinders uit hun pop tevoorschijn.

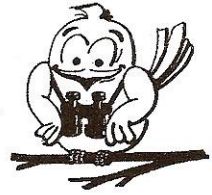
Hanny Oerlemans

NATUURTUIN KANDOEL

Het winterseizoen is begonnen, dat betekent vooral snoeien van struiken en bomen. Toch is er nog veel meer werk verzet, werk dat door corona is blijven liggen. Zo zijn de zonnepanelen en de installatie geplaatst, zodat we in het lokaal licht hebben en de accu's kunnen opladen. Er zijn palen aangeschaft van het geld van de RabobankClubsupport actie, maar liefst 210 stuks. Met het plaatsen is een begin gemaakt. Ook de bank voor Ad en Lenie heeft een plaats gekregen in de tuin, een ereplek met een fraai uitzicht. Binnenkort krijgt ook de pergola rond het lokaal een fikse opknabbeurt. De oude boomstammen worden vervangen door nieuwe palen van acaciahout. En er wordt enthousiast getimmerd aan onze nestkasten, welke hun weg vinden naar onze tevreden klanten.

PROGRAMMA

Aangepast programma, dat nog kan wijzigen, waarbij we de regels van hogerhand aanhouden.

Voor nu betekent dat, nog geen autotochten, maar zelf naar het startpunt komen, zodat we geen wagens in hoeven te delen. Natuurlijk mag u met een kennis meerijden, maar dat is op eigen verantwoording. We blijven nog voorzichtig. Houdt rekening met de toegangsregels bij bezoek van de Cammeleur, zoals uw QR bewijs en identiteitsbewijs.

December: Helaas zullen er in deze maand **géén activiteiten** plaats vinden, we maken even pas op de plaats. Van overheidswege probeert men op alle manieren het virus te verbannen, dus leek het ons als bestuur beter nu even geen wandelingen te maken. Ook de jaarlijkse afsluiting van het jaar gaat niet door, u begrijpt dat het nu niet aan de orde is, om met een grote groep samen te komen.

Woensdag 12 januari: Als het hopelijk weer mag, gaan we het jaar weer starten met een eerste presentatie. Deze keer een bijzonder onderwerp, namelijk over het ontstaan van ons eigen Nederland. [Kees Hendrix](#) houdt zich al 50 jaar bezig met geologie en weet er boeiend over te vertellen. Kees heeft er zelfs een boek over geschreven. Kom dus beslist kijken en luisteren naar zijn verhaal. Voor meer informatie zie pagina 7 van dit Hoefblad.

De presentatie wordt gegeven in de grote zaal van de Cammeleur en start om 20.00 uur.

Zaterdag 15 januari: Snertwandeling startend bij de Viersprong Kanaalstraat 10 in Dongen. Tradities hoor je in ere te houden, ook al valt dat de laatste tijd niet mee, toch gaan we het weer eens proberen, want we kunnen er zo van genieten. We starten om 10.00 uur voor een korte wandeling, over de Bergen, langs de Kanovijver en door het Trimbos, waarbij Christ Grootzwagers het een en ander over deze gebiedjes zal vertellen. De wandeling eindigt natuurlijk bij de Viersprong, waar een dampende kom snert klaar zal staan, met een lekker sneetje roggebrood met spek. Kunt u niet meewandelen en wilt u wel mee

eten, dan dient u om 11.45 uur aanwezig te zijn. De kosten voor een kopje koffie, kom snert en roggebread bedragen € 7,50.

U dient zich aan te melden voor dinsdag 11 januari 19.00 uur. **Vergeet niet uw QR-code**

Zaterdag 29 januari: Wandeling door Huis ter Heide richting de vennen, waarbij we starten bij het parkeerterrein van de Natuurbegraafplaats, Middelstraat 1. We gaan naar onder andere het Leikeven, waar we hopelijk wat wintergasten mogen zien. Onderweg zullen we zeker en vast wel Schotse Hooglanders tegen komen. Sporen van das en ree zullen we ook genoeg zien, 100% garantie geven we natuurlijk niet. U dient om 9.00 uur op de parkeerplaats aanwezig te zijn, opgeven voor deze tocht voor dinsdag 25 januari 19.00 uur.

Zondag 13 februari: Wandeling over de dijkjes van 's-Gravenmoer, starten doen we bij het Trefpunt Hoofdstraat 91, 's-Gravenmoer om 9.00 uur. De dijkjes zijn belangrijke paden voor vogels en dieren en ook voor de mens. Historisch gezien zijn ze een mooi voorbeeld van zandpaden die behouden moeten worden. Onderweg zullen we ook langs het Bieslant komen en het Kerkebos, beide gebiedjes zijn zeer de moeite waard. Via de Kerkdijk lopen we terug naar ons Trefpunt. Opgeven voor deze tocht kunt u tot dinsdag 8 februari 19.00 uur.

Woensdag 23 februari: Fotopresentatie welke verzorgd wordt door Wim Tuijtelaars "Nederland in Vogelvlucht". Wim kennen we allemaal als toegewijd vogelaar, welke haast altijd op stap gaat met zijn camera. Vogels kijken is zijn passie, zo wist hij al veel bijzondere momenten vast te leggen, momenten die hij graag met ons wilt delen. Zie voor meer informatie pagina 15 van dit Hoefblad. De presentatie vindt plaats in de grote zaal van de Cammeleur, aanvang 20.00 uur.

Zaterdag 26 februari: Wandeling door boswachterij Dorst, startend aan de Moerkensdreef bij de fiets. De Duiventoren is een afwisselend gebied, dichtbij, maar o zo mooi. We lopen over smalle bospaden en lanen, soms door bos, dan weer langs weiden. Het blijft altijd verrassend wat je hier tegen kunt komen aan vogels, mogelijk de ree of eekhoorn. Natuurlijk vergeten we niet de Woeste Zee aan te doen, om jeugdherinneringen aan te halen. Vertrek bij de parkeerplaats om 9.00 uur, opgeven voor dinsdag 22 februari 19.00 uur.

Zaterdag 12 maart: Wandeling door Huis ter Heide noord, waarbij we starten bij het Maoske Middelstraat 24 in de Moer. Via het Annapad lopen we langs de bosrand naar Huis ter Heide. Een gebied waar veel reeën leven, maar ook de havik en buizerd te zien zijn. Het noordelijk gedeelte is voor veel mensen minder bekend en toch zeer de moeite waard. De afwisseling is groot, dan loop je door een vervallen beukenlaantje en dan weer over een voormalig bungalowpark, dat zich ontwikkelt tot een mooi natuurgebied. Je vind er ook heuvelachtig terrein, daar waar de oude stuifruigen bewaard zijn gebleven. Het is maart en de natuur begint te ontwaken, de eerste struiken beginnen uit te botten, hier en daar beginnen de eerste blaadjes te verschijnen. Vertrek bij het Maoske om 9.00 uur, opgeven voor dinsdag 8 maart 19.00 uur.

OPGEVEN VOOR DEZE EXCURSIES KUNT U BIJ:

Ad en Lenie Leeggangers, Roeloff van Dalemstaat 50,
tel. 0162-313858

En bij:

Marie-José van Gestel, Hubertusstraat 9, (mobiel) 06-10120230

Of via e-mail: mjvangestel.burmanje@home.nl

Wie zich via e-mail opgeeft bij Marie-José krijgt altijd een bevestiging toegestuurd. Indien dit niet het geval is, mogelijk door vakantie, dan graag alsnog bellen naar Ad en Lenie.

Leden en niet-leden, die zich eenmaal hebben opgegeven voor één van de tochten van Ken en Geniet, dienen de aan deze tocht verbonden kosten te voldoen. Dit geldt ook als men door omstandigheden niet met deze tocht mee kan gaan, tenzij een ander de plaats van hem/haar overneemt.

LIDMAATSCHAP "KEN EN GENIET":

De CONTRIBUTIE bedraagt voor leden € 17, - per jaar.

Bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar wordt € 1,50 per maand berekend.

Jeugdleden (14-16 jaar), huisgenoten en 65-plussers betalen € 15 - per jaar; bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar betalen zij € 1,50 per maand.

De minimum donatie voor begunstigers bedraagt € 15, - per jaar, wanneer zij het verenigingsstijdschrift wensen te ontvangen.

PRIVACYVERKLARING

Dit is een privacyverklaring van Natuurvereniging Ken en Geniet, gevestigd te Dongen en ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 40271287.

Deze privacyverklaring omschrijft welke persoonsgegevens wij verwerken, voor welke doeleinden deze persoonsgegevens worden gebruikt en welke maatregelen wij hebben getroffen om de verwerking rechtmatig, behoorlijk en transparant te laten plaatsvinden conform de eisen van de Algemene Verordening Gegevensbescherming.

1. GEBRUIK VAN PERSOONSgegevens

1.1 Wij verwerken de volgende persoonsgegevens van u indien u: lid wordt van Natuurvereniging Ken en Geniet

1.2 Wij verzamelen daarbij de volgende (persoons)gegevens:

- naam; voorletters, roepnaam en achternaam;
- geslacht;
- adresgegevens; (straatnaam, huisnummer, postcode en woonplaats);
- (mobiel)telefoonnummer;
- geboortedatum;
- e-mail adres;
- bankrekeningnummer waar vanuit u uw contributie betaald. Dit wordt met niemand binnen de vereniging gedeeld. De penningmeester ontvangt uw rekeningnummer bij een bankbetaling van uw contributie van de Rabobank.

1.3 Wij kunnen deze gegevens gebruiken om (het doel):

- Uw lidmaatschap te registeren;
- contributienota en eventuele herinneringen toe te sturen;
- ons clubblad " 't Hoefblad" te bezorgen, dit kan door een bezorger, per post of per e-mail;
- digitale nieuwsbrieven toe te sturen per e-mail;
- met u indien nodig in contact te treden. Bijvoorbeeld bij het niet doorgaan van een excursie waarvoor u zich opgegeven heeft.

2. INFORMATIE, WIJZIGING, CORRECTIE, VERWIJDERING, OVERDRACHT EN BEZWAAR

U kunt contact opnemen met de penningmeester via:
penningmeester@kenengeniet.nl

of de ledenadministratie via: ledenadministratie@kenengeniet.nl voor:

- meer informatie over de wijze waarop wij persoonsgegevens van u verwerken;
- vragen naar aanleiding van deze privacyverklaring;
- inzage in de persoonsgegevens die wij met betrekking tot u verwerken;
- correctie, beperking, verwijdering of overdracht van uw gegevens;
- bezwaar tegen het gebruik van uw gegevens door natuurvereniging Ken en Geniet.

3. BEVEILIGING VAN UW GEGEVENS

Wij zullen uw gegevens uitsluitend gebruiken voor de in deze privacyverklaring genoemde doeleinden en wij zullen daarbij adequate technische en organisatorische maatregelen treffen om uw gegevens te beveiligen.

4. DELEN VAN UW GEGEVENS

4.1 Wij verstrekken uw gegevens aan de volgende personen binnen onze vereniging:

- De bezorger van ons clubblad, deze ontvangt uw adresgegevens om dit te kunnen bezorgen.
- De verzender van ons clubblad, deze ontvangt uw e-mailadres om dit te kunnen toe sturen.
- De personen die belast zijn met het registeren van de opgaven voor een excursie of bijeenkomst.
- Het bestuur van de vereniging.

4.2 Wij verstrekken uw gegevens niet aan andere personen dan in 4.1 genoemd.

5. BEWAREN VAN UW GEGEVENS

Wij bewaren uw gegevens niet langer dan noodzakelijk gelet op het doel van de verwerking of andere wetgeving die het bewaren verplicht.

6. WIJZIGINGEN PRIVACYVERKLARING

Het kan voorkomen dat deze verklaring in de toekomst wordt gewijzigd. Wij bevelen daarom aan om deze privacy verklaring regelmatig te blijven raadplegen

MEDEDELINGEN

Als nieuw lid heten we van harte welkom:

Dhr Ad Commeren Stoomberg 16, Dongen
Mevr. H. Blokland Pruiimgaarde 48, Dongen

Kopij voor het volgende Hoefblad kunt u inleveren vóór 1 februari bij het redactieadres: Christ Grootzwagers, Kamilletuin 6, 5103CB te Dongen. Ook is het mogelijk uw kopij via e-mail te versturen, **graag als bijlage verzenden, word bestand, lettertype arial 11 en foto's los als jpeg bestand.**

Het e-mail adres is: hoefblad@kenengenet.nl

Redactie: Jos van Dongen, Sjef Kerkhofs, Roland Commandeur, Hanny Oerlemans en Christ Grootzwagers

Zoals altijd zijn de tekeningen weer gemaakt door Sjef Kerkhofs.

VERHALEN GEZOCHT

Na deze moeilijke periode zal ook het Hoefblad weer normaal gaan verschijnen en dan is het leuk, dat er een variatie aan stukjes in verschijnt. De redactie zou het leuk vinden, als ook u eens een stukje schrijft. Dat mag van alles zijn, als het maar met natuur te maken heeft. Over uw eigen wandeling, fietstocht of vakantie misschien. Of een andere bijzondere waarneming die u gedaan heeft. Deel uw kennis en verhalen, laat een ander meegenieten. U mag er uiteraard foto's bij aanleveren, of een tekening. Kortom alles is welkom, samen maken we zo het Hoefblad nog aantrekkelijker. Ben niet bang, dat u dit niet kent, het is gemakkelijker dan u denkt en taalfouten worden door de redactie gecorrigeerd. Hebt u geen computer, dan kan u ook gewoon schriftelijk uw stukje inleveren, dat is voor ons geen probleem.

NATUURMOMENTEN

STRIJBEEKSE HEIDE EN HONSDONK

9 april 2021, al een jaar lang geen wandelingen met Ken en Geniet, het is toch wat. Gelukkig kunnen we in onze omgeving ook privé genieten van mooie gebieden. [De Strijbeekse Heide](#) hebben we al 2 keer verkend, nu gaan we vandaar uit noordelijker naar Landgoed de Hondsdonk. Parkeren doen we aan de Ericaweg, we nemen een stukje blauwe route. We worden verwelkomd door het vrolijke gefluit van de vink en de tijftjaf. Even wandelen we door het bos en dan komen we op de heide met het Rondven en prachtige vliegdennen. Een mager zon-

netje komt door, zij lokt de eerste vlinders uit hun overwinteringsplaats: dagpauwogen, zij gaan op het zandpad zitten met de vleugels gespreid en vangen zo net als zonnecollectoren energie, niet voor elektriciteit maar om te kunnen vlie-

gen! Al is het maar 15 graden, de vlinder warmt zo al snel op tot 25 tot 30 graden en dan.... Zoef... is ie gevlogen! In het topje van een den zit een boompieper te zingen. Hij is nog maar net aangekomen vanuit Zuid-Afrika. Bij onze nadering vliegt ie omhoog, om vervolgens als een parachute omlaag te zeilen en weer terug in het topje van een andere den.

We gaan even op het bankje aan de oever van het Rondven zitten. Het water glinstert in het zonnetje, de wind zorgt voor een lichte rimpeling. Het ven wordt omlijst door een grillige dennenrand. Op de oevers groeit dopheide, later in het jaar zal hier ook het vleesetende zonnedauw zijn tentakeltjes uitspreiden. Een heerlijk plekje om zoetjes weg te dromen.

Maar we moeten verder, ons doel voor vandaag is nog een eindje te gaan! We verlaten de heide en gaan het bos in, van het gebied Chaamse Beek. Twee gaaien zoeken de laatste eikels uit hun wintervoorraad op tussen de bladeren. De grote bonte specht roffelt er lustig

op los. Al snel belanden we op een heideveldje waar een citroenvlinder rondvliegt, ook hij verschijnt met de eerste warme lentezon, hij paradeert door het zonnige lentebos op zoek naar een vrouwtje. En bespeurt hij gevaar, dan laat hij zich vallen als een blad, hij heeft een perfecte schutkleur en ziet er haast uit als een afgefallen blad met nerven en lichte beschadigingen.

We horen hier een winterkoning luidkeels kwinkeleren, ook hij is op de versiertoe en tracht een vrouwtje te verleiden om één van zijn ovale, met mos beklede nestbolletjes tot koninklijke residentie te verkiezen. Het nestje dat haar het meest bevalt mag zij inrichten met veertjes, haren en mos tot een zachte suite voor het koninklijke nageslacht. En de andere nestjes, ach, daarvoor scharrelt de koning nog een minnares op. Hij zorgt echter wel heel plichtsgetrouw voor al zijn nakomelingen en draagt onvermoeibaar voedsel aan: kleine insecten, spinnetjes, rupsen, larven en zaadjes.

Over dijkjes, langs weiden en akkers gaan we noordwaarts, gaandeweg krijgt het landschap een meer landgoedachtig karakter, we komen dan ook in de buurt van Landgoed Luchtenburg, langs een gigantisch huis aan de Heistraat met een originele Vlaamse schuur. Hier stond eens boerderij Heivelden, die in 1959 is afgebroken. In de door

bomenrijen omzoomde weilanden bloeien massa's pinksterbloemen, waar het oranjetipje zich goed thuis voelt, immers, het vrouwtje legt haar eitjes op deze plant. Zij heeft niet de kenmerkende koninklijk oranje vleugelpunten, dat is alleen voor de mannetjes weggelegd. Bij beiden is de onderkant van de vleugels prachtig grijsgroen gemarmerd. In de laanbomen zoekt de klimop zich met zijn vuistdikke wortels een weg naar de top van de boom. Tussen de altijdgroene bladeren vindt menig vogeltje een lekker hapje, zo ook de koolmees. Zou hij nu al jongen hebben? We vinden wel lege eierschalen op de grond.... Ook de buizerd is op jacht. Zwevend in de lucht speurt hij naar een prooi. Heeft hij die eenmaal in het vizier, dan laat zich langzaam zakken en laat hij zich op zijn prooi vallen.

We naderen het landgoed Hondsdonk, slaan links een paadje in en komen dan uit bij de door rododendrons omgeven Kruisvijver. De oevers zijn jaren geleden vrijgemaakt van rododendrons, zodat we de slingerende vijver in volle glorie kunnen zien. De Kruisvijver hoort bij het in Engelse landschapsstijl aangelegde park van Landgoed Hondsdonk, daterend van omstreeks 1842. Op de oever groeit struikheide, langs de waterkant de heerlijk geurende gagel. Hij staat nu nog mooi te bloeien.

Wilde gagel was in de middeleeuwen een belangrijk ingrediënt van gruyt, een mengsel van kruiden dat aan bier werd toegevoegd voor smaak, geur en bewaring. Verstopt tussen de rododendrons staat hier een bankje met uitzicht op de kruisvijver, waar we

onze boterhammetjes opeten, genietend van het zonnetje.

Dan weer verder, we laten de kruisvijver achter ons en via de Hondsdonkseweg wandelen we rondom het landhuis met zijn uitgestrekte gazons met hier en daar een boomgroep, ook dat hoort bij de Engelse landschapsstijl. Voor het landhuis ligt een slingerende vijver.

Hondsdonk werd al in 1364 vermeld in een akte, er was hier sprake van een boerderij, die in 1657 afbrandde. In 1657 is er een nieuwe hoeve gebouwd met schuren, kooien een hof en bogaard, landen, turfvelden, bossen en erven. Later werd de hoeve nog uitgebreid, in 1795 werd het landhuis in empirestijl gebouwd. De tuinen dateren net als de kruisvijver en een in cottage-stijl gebouwd boerderijtje uit 1842. Tegenwoordig is het landgoed in eigendom van de familie Prisse.

Boomklover, pimpelmees en roodborst, zij hebben hier een heerlijk thuis, ze scharrelen rond in de bomen en struiken en vinden volop voedsel en nestgelegenheid. Door de lanen dwalend komen we uit bij de Chaamse beek. De bosbodem is bedekt met zogenaamde schaduwflora: maagdelijk witte bosanemonen, sommigen met roze bloesjes,

hemelsblauwe maagdenpalm en stralend geel speenkruid. Wat een prachtig gezicht!

Een paar honderd meter verder ligt de Grote of Roode beek, hier is het helemaal feest! Want we treffen hier 2 zeldzame planten

aan. Het opvallendst is de slanke sleutelbloem met een scherm van 10 tot 15 gele trompetvormige bloemen op een tot 25cm hoge behaarde stengel, een rozet met een beetje gekreukelde bladeren. De bloemen trekken met hun nectar insecten aan, die voor de bestuiving en bevruchting zorgen.

Voor de tweede soort moeten we onze ogen goed de kost geven, want het muskuskruid valt nauwelijks op tussen al dat jonge groen op de bosbodem. Hij groeit vooral in loofbossen op vochtige, tamelijk voedselrijke grond, aan oevers van beekjes en in beschaduwde bermen. De plant vormt tapijten van lichtgroene blaadjes, de bloeiwijze heeft een bijzondere bouw: het lijken wel dobbelsteentjes. Dat komt door de

manier waarop de 5 tot 7 geelgroene bloemen aan de top van de stengel staan gegroepeerd. Het plantje is slechts 5 tot 15cm hoog. De bloemen worden door vliegen bezocht, maar er vindt ook zelfbestuiving plaats. Opvallend is ook dat de planten zelf hun rijpe vruchten in de grond brengen door de vruchtstengel sterk te krommen.

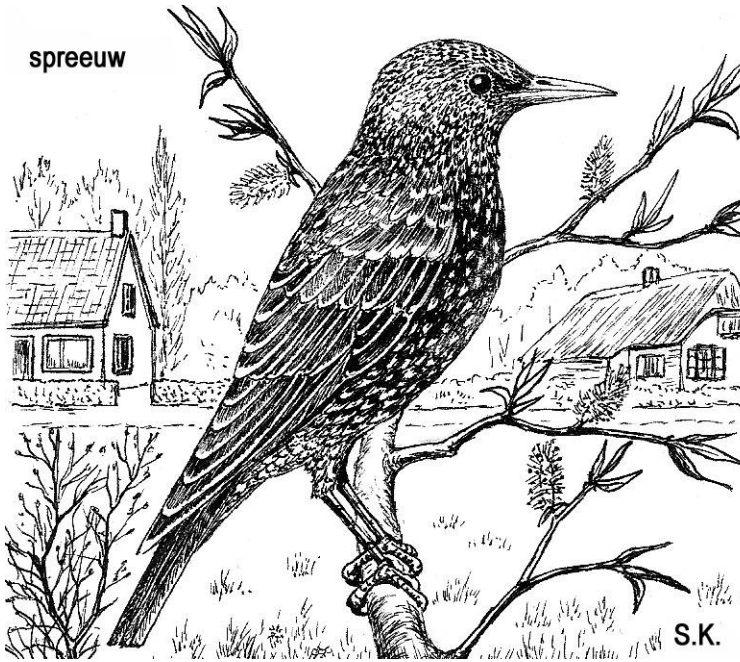
En oh! Daar staat ook nog een toefje bleeksporige bosviooltjes! De zaden van deze plant hebben een aanhangsel waar mieren dol op zijn, het zogenaamde mierenbroodje. De mieren slepen de zaden mee en zorgen zo voor de verspreidingen van de plant. Ook worden de zaden verspreid doordat de doosvrucht openspringt waardoor de zaden weggeschoten worden.

We wandelen nog een stukje langs de beek en dan weer terug, linksaf

een lange laan in, door een oud gemengd bos met op de open plekken bloeiende bosbessen. Op de oude beukenbomen groeit de echte tonderzwam. We steken de Chaamse beek weer over en belanden dan weer in een heidegebied met kleine vennetjes. Na een tijdje vinden we de blauwe route weer terug en zijn we weer op de Strijbeekse Heide. Bij het Rondven staat aan deze kant een prachtig schuilhut, waar we even uitrusten, genietend van het weidse uitzicht. Er vliegt hier een

spreeuw

grote groep Canadese ganzen op. Kleine vogeltjes vliegen van boom naar boom, we kunnen niet ontdekken welke soort. Dan gaan we weer verder, nog een klein stukje, een spreeuw zit luid te zingen

in het zonnetje. Al snel zijn we dan weer terug bij ons uitgangspunt. Weer een prachtige wandeling! Tot een volgende keer!

Fia Grootzwagers

HUIS TER HEIDE (NOORD)

Het is eind november, als we met een groep Ken en Genieters bij de Natuurbegraafplaats aan de Middelstraat in de Moer bij elkaar komen. Fia en John zullen ons meenemen door het noordelijk gedeelte van Huis ter Heide. Maar eerst bekijken we het een en ander bij de parkeerplaats. Zo staan we stil bij het moederkoren, een schimmelsoort, die in het verre verleden als kruid werd toegepast. De schimmel groeit op grassen en granen, de naam is afgeleid van het gebruik door vroedvrouwen om weeën op gang te brengen met behulp van deze schimmel. Ook zien we het elfenbankje, een meer bekende paddenstoel, eenvoudig en erg kleurrijk, als je het goed bekijkt.

We steken de weg over en gaan door het poortje op pad. Daar vinden we al snel een kleverig koraalzwammetje, nog een kleintje. Later zullen we een groter exemplaar tegen komen, zo vulde ik de gidsen aan. Op

een afgebroken tak staan enorm veel plooiwieszwammetjes, van boven bruinkleurig en van onder fraai wit. We volgen de blauwe route en zien overal sporen van de das, iets verder het bos in zit een burcht. De das eet veel insecten en wormen, daarvoor krabt hij met zijn scherpe klauwen de schors van de bomen. Kenmerkend zijn ook de dassenputjes, vierkante gaten, waarin de das poept. Ruik er maar niet aan, want het stinkt enorm, een geur die je nog dagen bij zal blijven.

We stappen richting het noorden, door een bos met hoge mastbomen. Op een omgevallen boom groeien enkele rood gerande houtzwammen, een beetje in de vorm van een hoefijzer. Deze paddenstoel is met een harsachtige substantie bedekt en aan de onderzijde kun je vaak zogenaamde guttatedruppels zien. Guttatie is het verschijnsel dat planten vocht met daarin opgeloste stoffen 'uitzweten'. De paddenstoelen nemen water en mineralen uit de gastheer op. De opname en verdamping zijn meestal in evenwicht. Maar soms is de druk zo hoog en de mogelijkheid van verdamping onvoldoende, zodat er vocht naar buiten wordt geperst wat vochtdruppels aan de onderkant van paddenstoelen

tot gevolg heeft.

De bomen laten veel mastappels vallen en dan moet je in deze tijd goed opletten. Zo ontdekken we de muizenstaartzwam (*Baeospora myosura*), deze komt voor op de kegels van sparren en dennen. Dit zwammetje kan je heel soms zelfs tegenkomen op verbrand naaldhout. Meestal groeit deze soort in naaldbossen op zanderige ondergrond. Dit piepkleine zwammetje woont in de kegels van sparren en dennen in

Europa en Noord-Amerika. Het lijkt vrij algemeen en wijdverspreid te zijn, maar wordt vaak over het hoofd gezien vanwege de beperkte grootte.

Wat verderop komen we bij een groot bemest stuk grond, zelf kom ik hier elke week en dus wijs ik de groep een prachtige kleverige koraalzwam aan. Verschillende mensen nemen hun kans waar om een foto te schieten.

Zo naderen we het gebied van het voormalige bungalowpark "[Het Kraanven](#)" wat vroeger in bezit was van de Efteling. Hier zie je goed hoe het er hier in vroegere tijd uitgezien moet hebben. We beklimmen de hoge zandheuvelds, ontstaan voor verstuiwing van het zand. Precies zoals bij ons in de Bergen en natuurlijk de Loonse en Drunense duinen. Boven gekomen vertelt Fia, dat we nu in de kroon van een eik staan en je ziet dat de boomstam helemaal onder het zand zit. Vaak ontstaan op de grens met het zand nieuwe wortels, een mooi stukje geschiedenis. Beneden aangekomen lopen we naar een boomstronk, deze is helemaal begroeit met zwammen, gedeeltelijk al vergaan. Maar Fia gaat het om de doolhofzwam, die er nog zeer fraai bij staat. Links en recht komen we exoten tegen, een overblijfsel van het bungalowpark, zo

staan er sneeuwbossen. Daar waar de huisjes hebben gestaan, liggen nu grasvlakten. Deze zijn pas kort afgegeten door een kudde schapen, die hier een deel van het beheer voor hun rekening nemen. Voor iemand die het weet kun je nog de oude sportterreinen herkennen. Nu zijn het grasvelden, met redelijk wat bloemen, waar best wel wat vlinders voor komen. Aan de noordkant ligt de golfbaan van de Efteling, daar vind je een grote plas, ooit het Kraanven. Toen het nog woeste grond was, met zandverstuivingen, heide en vennen, was het een fourageerplaats voor kraanvogels. Tijdens de trek van deze vogels verbleven ze hier een poos. Hieronder een beeld hoe het er uit zag in de jaren zestig zeventig van de vorige eeuw.

Het was een voor die tijd luxe park, met veel voorzieningen, een restaurant, zwembad, tennisbanen en een winkel. Zelf ben ik er met de vrachtwagen nog diverse keren geweest om zuivel af te leveren. In 1985 valt het doek voor het park en wordt het gesloten. Pas in 2009 wordt het park overgedragen aan Natuurmonumenten, als een vorm van compensatie, voor het mogelijk maken van een nieuw bungalowpark tegen de Efteling aan. Over een slingerpad door het bos komen we aan de rand van [Huis ter Heide](#). Een oude beukenlaan, die in verval is, vormt ons decor. Hier

huizen veel vogels, zoals spechten, boomklevers, maar ook de bosuil heeft jaren in een oude beuk gezeten. Tussen het afgevallen beukenblad ontdekken we enkele zwarte kluijeszwammen. Vorig jaar stonden er hier wel een tiental, nu 3 op een kluitje. Het is best wel een veel voorkomende soort, maar wordt meestal over het hoofd gezien.

We kijken op de klok en besluiten er nog een stukje aan vast te plakken. We lopen door een pad richting de Middelstraat, een pad waar je nu in de avond en nacht de bosuil zult horen roepen. Wij zien geen uil, maar slaan acht op de vele soorten mos die daar groeien, sterrenmos, haarmos en krulmos, er valt nog heel wat te leren, want houdt ze maar eens uit elkaar.

We steken de wolfssloot over, nou beek, echt water stroomt er niet meer door heen. Zo heel af en toe, als het flink geregend heeft staat er water in, heel vroeger was dat wel anders. Het pad gaat wat omhoog en wie goed oplet kan de ingang van een dassenburcht ontdekken, zomaar vlak naast de pad. De das krijgen we niet te zien, dit dier is een nachtdier geworden. Tegen de schemer wordt hij actief, alleen bij extreem koud weer houdt hij het voor gezien. Een echte winterslaap houden dassen niet, het is meer een winterrust. Ze komen alleen tevoorschijn om voedsel te zoeken tijdens de nacht.

Zo arriveren we even later bij het parkeerterrein van de Natuurbegraafplaats, we bedanken de gidsen Fia en John en keren huiswaarts.

Christ Grootzwagers

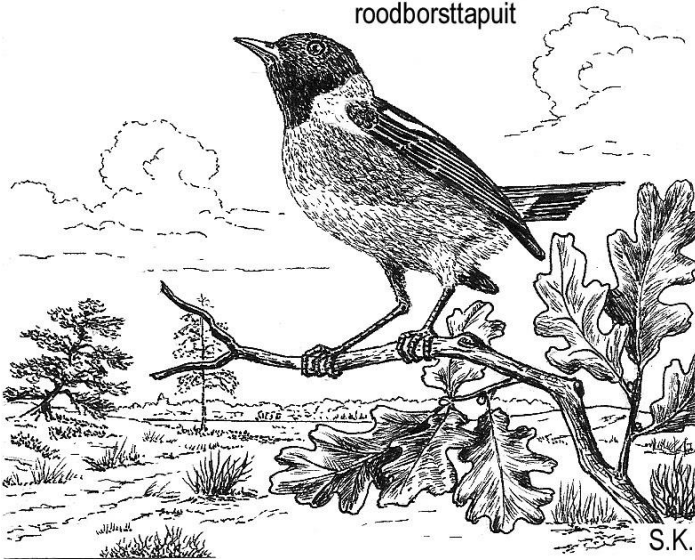
NATUURMOMENTEN WESTERSCHOUWEN

In oktober hebben we een wandeling gemaakt bij [Westenschouwen](#), door de duinen en langs het strand, met mooi weer: bijna geen wind en een lekker zonnetje, een dag vol Natuurmomenten. We starten bij de P aan de A. van der Weijdeweg. Een bakske koffie uit de kofferbak en dan gaan we op stap. We volgen het verharde pad richting het drinkwaterbedrijf door een weids golvend landschap.

Rechts liggen de Zeepeduinen waar shetlandpony's grazen, die samen met de konijnen het gras in de valleitjes kort houden. In de verte liggen zandverstuivingen. Door te plaggen en opslag van vogelkers te verwijderen blijft het zand in beweging. In een struikje zit een mannetje roodborsttapuit mooi te wezen, met zijn fel orangerode borst in de zon, op zijn uitkijkpost. Hij leeft vooral van insecten, maar ook wormen, spinnen, slakken, zaden en bessen staan op het menu. In september/oktober trekt hij naar het zuiden, maar met onze zachte winters blijven er ook vogels in Nederland. Roodborsttapuiten broeden vanaf maart, vooral op hoge zandgronden, en langs de gehele kust, in structuurrijke open gebieden. Het nest wordt laag bij de grond gemaakt, goed

roodborsttapuit

verscholen in een dichte vegetatie. Ze hebben tot wel 3 legsels per seizoen van 4 tot 6 eieren. De broedduur bedraagt 14 tot 15 dagen, de jongen vliegen uit na 13 tot 16 dagen en zijn daarna nog tot 2 weken afhankelijk van hun ouders.

Links liggen de bossen van Boswachterij Westenschouwen. In de verte zien we een groepje damherten grazen. Langzaam doorlopend kunnen we ze goed benaderen: een mannetje met een flink gewei, enkele vrouwtjes en 2 jongen. Qua grootte zit het damhert tussen ree en edelhert in. Het mannetje kan tot 100 kilo zwaar worden, hij heeft een zogenaamd schoffelgewei, waarbij de einden van de takken met elkaar verbonden zijn door platen. In april/mei wordt het gewei afgeworpen, waarna er gelijk weer een nieuw gewei begint aan te groeien, de basthuid wordt afgeschuurd in augustus. De bronsttijd valt in de tweede helft van oktober en duurt tot begin november, in juni en juli wordt één kalfje geboren. Als een man met hond te dichtbij komt, gaat het groepje op de loop, onder het prikkeldraad door naar een veiliger terrein dieper het bos in.

Wij gaan ook weer verder, langs het drinkwaterbedrijf en dan gaat het omhoog, richting de uitzichttoren. Die beklimmen we niet, want we hebben nog een hele klimpartij voor de boeg. Rechtsaf gaat het, vanaf nu door het mulle zand van de duinen. Er vliegen nog veel libellen rond, rood met bruinglanzende vleugels, dat zijn mannetjes van rode heidelibellen, waarvan we 3 algemene soorten hebben in Nederland. Van ééntje kan ik een plaatje schieten, dat blijkt een bruinrode heidelibel te zijn, herkenbaar aan de zwart-geel gestreepte poten en het cilindrisch ronde lijf. Van juni tot in november jaagt hij in de buurt van ondiepe wateren met weinig vegetatie, het voortplantingswater.

We gaan een duin over en dan staan we voor het raster van de Meeuwenduinen, die alleen buiten het broedseizoen toegankelijk zijn. Tussen 15 maart en 15 juli is het hier een drukte van belang, dan broeden zo'n 5000 paar kleine mantelmeeuwen en 1500 paar zilvermeeuwen in de duinen. Bij het verdedigen van hun broedplekje en het bewaken van hun jongen produceren ze een oorverdovend lawaai. Maar nu kun je er heerlijk genieten van de rust, de ruimte en de dynamiek van de natuur in dit grootse duingebied. Hier vind je nog jonge, kale duinen, vlakten met mossen en duingraslandjes. Bij de zeereep zijn 2 kerven aangebracht om de verstuiwing op gang te brengen, ze vormen een snelweg van zand. In de beschutte valleien houden damherten zich schuil, konijnen knabbelen van de grassen, vogels doen zich te goed aan de overvloed van bessen van de duindoorn, de kardinaalsmuts en wegedoorn en aan rozenbottels. Op het kale zand groeien duinreigersbek, zeeraket en duinviooltjes, de laatste dienen als waardplant voor de kleine parelmoervlinder. Deze vlinder vindt zelfs ondergestoven viooltjes om daar eitjes op te leggen.

De Meeuwenduinen zijn een waardevol natuurgebied, dat open gehouden door begrazing, niet alleen van de talrijke reeën en damherten,

maar er lopen ook schotse hooglanders en pony's rond. We dwalen enkele kilometers door het robuuste duingebied, duin op, duin af, meest door het rulle zand, genietend van het open landschap, met

af en toe toch weer een intiem smal paadje tussen duindoornstruiken en hoge pollen helmgras door. In de verte zien we enkele keren de vuurtoren van Nieuw-Haamstede boven de duintoppen uit prijken. Aan

de andere kant zien we een groepje damherten over de grazige vlakke ronddwalen, hun buikje vullend.

Na de laatste immense zandvlakte komen we op een verhard pad, dat ons naar de zee voert. Hier fladdert een gele beauty rond: de oranje lu-

zernevlinder. Hij benut de laatste bloempjes van het slangenkruid om nectar uit te peuren. Het is een trekvlinder, die ieder voorjaar vanuit Zuid-Europa en Noord-Afrika naar het noorden vliegt. De eerst vlinders arriveren in mei en juni in ons

land. Tijdens de trektocht planten de vlinders zich voort. De nakomelingen vliegen hun ouders achterna, waardoor er soms golven van zwervende vlinders ontstaan. De waardplanten zijn diverse vlinderbloemigen, waaronder luzerne en wikke. De soort vliegt in 4 tot 6 generaties per jaar.

Daar zijn we dan: op het strand! Heerlijk genieten van het zonnetje dat we tegemoet lopen. Langs de vloedlijn ligt het barstensvol met schelpen. Aalscholvers vliegen langs, op het water dobberen meeuwen. Een zilvermeeuw heeft een lekker hapje gevonden. Op de palenrijen - of paalhoofden zoals ze die noemen – prijken zeepokken en mosselen. Het is nu te druk, maar vaak scharrelen hier ook steenlopers rond. De paalhoofden dienen om de eb- en vloedstroom uit de kust te houden. Door deze eb- en vloedstroom stroomt het water met veel kracht langs de kust en zonder de paalhoofden zou het strand afslijten, en daarna het duin. Met die paalhoofden blijft de sterke stroom uit de kust. Toch moet er om de zoveel jaar weer zand bijgevoerd worden, het wordt opgespoten vanuit zee, daar waren ze nu ook mee bezig. Miljoenen kubieke meters zand worden aangebracht voor de kust om ons land te beschermen tegen hoogwater.

Na een tijdje gaan we het duin weer over, even klauteren door het mulle zand. Langs het raster van de Meeuwenduinen af wandelen we naar Boswachterij Westenschouwen, een 330 ha groot bosgebied. Er lopen vele wandelpaden en fietspaden doorheen. Het bos is rond 1920 aanplant met naaldbomen – voornamelijk Corsicaanse en Oostenrijkse dennen - om de verstuiwing van de duinen tegen te gaan. Sommige dennen zijn dan ook bijna 100 jaar oud. Het bos wordt steeds aantrekkelijker, er worden ook loofbomen aangeplant. Er liggen verschillende plassen in het gebied, de eerste waar we langs komen is grotendeels dichtgegroeid met riet en lisdodden. Het is wel een schilderachtig plekje. Even verder ligt de Boompjesput, een drinkwaterinfiltratievijver. Water uit het Haringvliet wordt hier in gepompt. Op het water dobberen enkele kuifeendjes en meerkoeten. Bij de oever wemelt het van de

kleine visjes.

Door het bos wandelen we terug, genietend van de vogelgeluidjes, meesjes, roodborst, gaai, en het geroffel van een specht. Voor we het weten zijn we bij we weer bij de auto. Helaas, de wandeling zit er weer op, maar het was er weer eentje: een dag met een gouden randje, vol Natuurmomenten!

Fia Grootzwagers

NA DE PICKNICK

In de zon om 15.15 uur op deze 16^e oktoberdag.

Uit het gesprek met de schrijfster van “Natuurmomenten”.

Wist u dat Fia ons aan de hand mee wil nemen door de natuur en onderweg daarbij wijst op de vele bezienswaardigheden. Mag ik u wijzen op die mooie bedoeling, en op de energie van de schrijfster der “natuurmomenten”.

Niet alleen de energie van het maken van en schrijven van zo'n moment, nee, de energie van het delen, het samen bekijken.

Misschien zouden we wat langer stil moeten staan bij zulke momenten! Psychologisch onderzoek geeft aan dat we 2 á 3 positieve prikkels nodig hebben in sommige gevallen, na 1 negatieve, om weer in balans te komen als mens.

Wel Fia doet haar moeite om u mee te nemen, de redactie om het bij u te laten geraken. Als u dan het moment leest en u openstelt voor het mooie dan heeft u er al 3.

Ik zit in de zon, na de picknick, op de parkeerplaats bij de tennishal. Iedereen is weg, stilte! Nee! In de verte? Ja trilt nog één snaar geloof ik? Van een gitaar? Na de uilensong! Die ons zoals de natuurmomenten, aan de hand van muziek meenam door het liefdesleven van een uil!

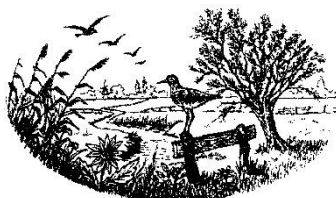
Pieter Cameàhwait Kooiman

DE BANK EN NAAMPLAAT ZIJN ER

Zij die bij de picknick waren en de lezers van ons Hoefblad weten wat er beloofd is. Ad en Lenie Leeggangers kregen tijdens het tuinfeest een bank en naambord aangeboden, wel in miniatuurvorm. De timmerman heeft zijn best gedaan en de bank staat inmiddels in de tuin. Een bank voor Ad en Lenie, maar ook voor al diegenen die sinds 1996 in de tuin gewerkt hebben, of dat nog steeds doen. Ga maar eens kijken en komt 'r effen bij zitten n zou ik zo zeggen. Ook het naambord zal binnenkort geplaatst worden.

NATUURVERENIGING

KEN EN GENIET

LIDMAATSCHAP

De CONTRIBUTIE bedraagt voor leden € 17, - per jaar. Bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar wordt € 1,50 per maand berekend.

Jeugdleden (14-16 jaar), huisgenoten en 65-plussers betalen € 15 - per jaar; bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar betalen zij € 1,50 per maand.

De minimum donatie voor begunstigers bedraagt € 15, - per jaar, wanneer zij het verenigingstijdschrift wensen te ontvangen.

CONTACTPERSONEN WERKGROEPEN:

Uilenwerkgroep:

uil@kenengeniet.nl

Thieu Verharen
Stevenshof 13, 's Gravenmoer
Tel. 0162-315480

Nestkasten verkoop:

Ad Leeggangers
Roeloff van Dalemstraat 50, Dongen
Tel. 0162-313858

Vogelwerkgroep:

Nestkastencoördinator

vogel@kenengeniet.nl

Leo Reijnierse
Kard.v.Rossumstraat 52, Dongen
Tel. 0162-316475

Vlinderwerkgroep:

vlinder@kenengeniet.nl

Fia Grootzwagers
Schoolsticht 47, Dongen
Tel.0162-517996

Natuurtuin Kandoel:

Peter Verschure
Groenstraat 11a, Dongen
Tel. 0162-313297

Misschien staat volgend Hoefblad wel uw foto op deze plek. Hebt u een leuke, mooie, grappige natuurfoto, stuur hem dan in voor februari naar hoefblad@kenengeniet.nl en u weet delen is leuk.

Gekraagde roodstaart M. Giese kam

De Donge M. Knapen

Koninginnepage M.J. van Gestel

Zilvermeeuw F. Grootzwagers

Gaai B. Leemans

Boomkikkers A. Schouwenaars

